

Izpit iz znanja slovenščine na ravni odličnosti

Branje in pisanje

Navodila kandidatki/kandidatu

- 1) **Tema: tujerodne invazivne vrste**
Besedilo: uvodnik v revijo, namenjeno ljubiteljem vrtov
ali
- 2) **Tema: fenomen podaljšanega otroštva**
Besedilo: blog v zvezi s problematiko podaljšanega otroštva

Izberite eno od dveh tem in ob njej napišite ustrezno besedilo.

Na naslednjih straneh preberite besedila o izbrani temi. Napišite besedilo: v njem **povzemite glavne poudarke** iz besedil in **dodajte** svoj **komentar**.

Vaše besedilo naj bo dolgo od 400 do 450 besed, ustrezno ga začnite in zaključite.

Pri pisanju

- upoštevajte vsebino besedil in ustrezno izpolnite nalogo;
- pazite na jezikovno pravilnost, besedišče, povezanost besedila v celoto in slogovno ustreznost.

Pri oceni se upošteva tudi tvorjenje samostojnih formulacij in lastno mnenje o temi, zato iz besedil ne prepisujte celih stavkov in odstavkov.

1. tema: Tujerodne invazivne vrste

Napišite uvodnik v revijo za ljubitelje vrtov, v katerem nagovorite bralce revije.

Uvodnik ustrezno naslovite. V njem

- 1) predstavite značilnosti tujerodnih invazivnih vrst,
- 2) razložite problem – negativen vpliv tujerodnih invazivnih vrst na okolje,
- 3) predlagajte rešitve in nagovorite bralce k ustreznemu ravnanju.

Tujerodne invazivne rastline – obvestilo

Z razvojem in uporabo transportnih sredstev omogoča človek tudi prenos in naselitev rastlinskih in živalskih vrst preko naravnih ovir (npr. oceani, gorske pregrade ...) v okolja, kjer prej niso živele. Takšnim organizmom pravimo tujerodne vrste. Mnoge v novem okolju ne preživijo, druge se postopoma udomačijo, nekatere pa se lahko uspešno razmnožujejo in razširjajo. Na ta način bistveno spreminjajo vrstno sestavo, lahko pa tudi delovanje ekosistemov. Zaradi širjenja takšnih vrst, ki jim pravimo invazivne, se zmanjšuje število samoniklih vrst. Bistvene spremembe v delovanju ekosistemov imajo pogosto tudi socio-ekonomske posledice (npr. vnos ribe gambuzije je v nekaterih območjih povzročil zelo veliko škodo ribištvu, rastlina ambrozija je znana alergena vrsta). Invazivne vrste so drugi najpomembnejši vzrok izumiranja rastlinskih in živalskih vrst. Najbolj uspešno reševanje tega problema je zgodnje odkrivanje invazivnih vrst, saj je v teh primerih ukrepanje lažje in učinkovitejše. Pomembno je tudi seznanjanje javnosti z možnimi škodljivimi posledicami, predvsem v znanih primerih, ko ljudje namerno želijo invazivno vrsto naseliti, največkrat kot okrasno rastlino. Evropska organizacija za varstvo rastlin (EPPO – European Plant Protection Organisation) se od leta 2001 ukvarja z ocenjevanjem tveganja pojava tujerodnih invazivnih rastlin, uravnavanjem njihove razširjenosti in ukrepa v primeru, če se take rastline pojavijo. V Sloveniji naj bi to delo opravljala ministrstvo, pristojno za okolje, in Agencija RS za okolje.

EPPO je oblikovala program dela na področju tujerodnih invazivnih vrst in ustanovila delovno skupino, ki obravnava tiste tujerodne invazivne vrste, ki so zaradi svoje tekmovalnosti lahko škodljive za gojene ali naravno rastoče rastline. Na oceno tveganja vplivajo poleg biotičnih lastnosti rastlin še naravne značilnosti potencialnih rastišč v našem okolju. Izrazite kozmopolitske vrste predstavljajo skoraj enako nevarnost v vseh državah (npr. prej omenjena ambrozija), nekatere druge vrste, vezane na specifične habitate, pa predstavljajo nevarnost le za države, ki takšne habitate imajo. Agronomi tveganje zaradi tujerodnih invazivnih vrst ocenjujejo v smislu neposredne škode za gojenje kmetijskih rastlin. Škoda, ki jo invazivne vrste še lahko povzročijo, pa je tudi ekološka, poleg tega pa te rastline negativno vplivajo tudi na zdravje ljudi (pogoste alergije).

(Vir: www.furs.si/svn/zvr/invrastline.asp)

Invazivne tujerodne rastline – opisi posameznih vrst

Čeprav popolnega seznama tujerodnih vrst v Sloveniji še nimamo, prvi podatki kažejo, da se pri nas vsaj občasno v naravi pojavlja 750 tujerodnih rastlin, 330 pa se jih je verjetno že udomačilo. Številne med njimi smo že kdaj videli, saj so v času cvetenja zelo opazne, morda pa ne vemo, da so invazivne.

Mednje spadajo med drugimi tudi naslednje opisane rastline:

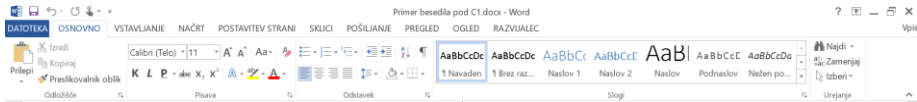
Japonski dresnik je uvrščen med sto najbolj invazivnih rastlin sveta. Doma je v Vzhodni Aziji, v Evropo so ga zanesli leta 1823 in začeli uporabljati v vrtovih in parkih kot okrasno rastlino. Sadili so ga tudi zaradi utrjevanja brežin in preprečevanja erozije ter za potrebe čebelarstva. Iz podzemnih delov vsako pomlad zrastejo do tri metre visoki grmi, pozimi nadzemni deli odmrejo, korenike, ki lahko segajo več metrov stran od materinske rastline, pa prezimijo. Če rastlino kosimo, iz njenih korenin na različnih mestih vsakič znova poženejo do nekaj decimetrov visoka stebela. Japonski dresnik uspeva na različnih tipih prsti, najraje pa naseljuje zmerno vlažna rastišča ob rekah in potokih. Njegove korenike prodrejo celo skozi pet centimetrov debelo plast asfalta in poškodujejo stavbe, ceste, jezove, nasipe. Hitro lahko preraste tudi obdelovalne površine. Zaradi svoje izredne konkurenčnosti se vse bolj vključuje v naravno rastje in izpodriva samonikle rastline.

Žlezava nedotika prihaja iz Indije in Zahodne Himalaje. Leta 1839 so njena semena poslali v botanični vrt Kew pri Londonu in jo začeli gojiti kot okrasno oziroma medonosno rastlino. Iz vrtov je hitro ubežala in se naselila v naravi. Zdaj je naturalizirana v večjem delu Evrope. Najstarejši podatek o njenem pojavljanju pri nas je iz leta 1935, ko jo je slovenski botanik Rajko Justin nabral v okolici Šentvida. Sredi 20. stoletja je bila že precej razširjena, zdaj pa je pogosta v severnem delu Slovenije, nekako do 1000 metrov nadmorske višine. Za uspevanje potrebuje vlažna tla, občutljiva pa je na zmrzal. Ker raste zelo na gosto, v njeni bližini ne uspevajo niti koprive! Velikokrat pa se »druži« z drugimi invazivkami, npr. z zgoraj opisanim japonskim dresnikom. Je enoletnica, ki se razmnožuje s semeni. Zreli plodovi se ob dotiku (pomislite na njeno ime!) eksplozivno odprejo in izvržejo semena tudi do sedem metrov daleč, kar seveda pripomore k uspešnosti njenega širjenja.

Deljenolistno rudbekijo, njena domovina je Severna Amerika, so kot okrasno rastlino gojili v Sloveniji že sredi 19. stoletja; o njenem pojavljanju v jarkih ob lžanski cesti in ob vznožju Rožnika so pisali v ljubljanskem nemškem dnevniku leta 1868. Zanimivo je, da so jo že konec 19. stoletja poskušali iztreti iz narave, vendar neuspešno. Zdaj je splošno razširjena po vsej Sloveniji. Rastline dosežejo višino celo dveh metrov in pol. Spoznamo jo po »koških«, ki spominjajo na socvetja sončnic, le da so manjši. Deljenolistna rudbekija je skupaj z nekaterimi drugimi invazivkami izrinila domačo obrežno vegetacijo rek, zlasti Save, Savinje, Drave in Mure.

(Vir: www.deloindom.si/okrasne-rastline/invazivne-tujerodne-rastline-opisi-posameznih-vrst)

Pripombe dodal [IC1]: Besedilo ni ustrezno naslovljeno.

Veliko ljudi uživa v ogledovanju cvetov, toda večina se ne zaveda, da so te rastline tuje. Ko te tujerodne vrste vstopijo v deželo, ki ni njihov dom, odvisno od pogojev v tehi deželah, se lahko rastline začnejo razmnoževati. To je za naš planet katastrofalno, saj jemljemo živa bitja iz ene lokacije na drugo, kjer prvotno niso uspevale, s tem človeštvo zmanjšuje število samoniklih rastlin. Razširjanje rastlin je eden izmed največjih vzrokov za izumiranje rastlinskih in živalskih vrst.

Ena izmed organizacij, ki se bori proti vseljevanju tujerodnih rastlin, je EPPO ali European Plant Protection Organisation. Ustanovljeni so bili leta 2001 in se ukvarjajo z preprečevanjem vselitev tujerodnih rastlin. V Sloveniji se temu posveča ministerstvo za okolje in Agencija RS. EPPO ustavlja vseljevanje rastlin, ki so lahko škodljive za človeka, delo ali naravo. Ljudje so na tuje rastline lahko alergični, te iste rastline lahko preprečijo kmetišjska dela ali pa celo uničijo rastne pogoje za druge rastline, ki so morda domače. Nekatere rastline pa ne morejo uspevati v tujih habitatih, zato te rastline ne prinašajo nevarnosti. Najpogostejše razširjene rastline v Sloveniji pa so japonski dresnik, to je tudi ena izmed 100 najbolj razširjenih rastlin po svetu. Prihaja iz Azije, toda je v Evropo je prišla že leta 1823. Prvotno je bilo drevo posajeno v parke samo kot okras, sčasoma pa so ga začeli uporabljati še kot rastlino, ki je preprečevala erozijo. Ta drevesa so zelo pogosta in se še vedno razmnožujejo. Nevarna so, saj lahko zrastejo tudi čez asfalt, to je problem, saj s tem lahko uničujejo ceste. Naslednje rastlina je žlezava nedotika. Ta izhaja iz Himalaje in je v Evropo prispela leta 1839, ko so njena semena posadili v botanični vrt v Londonu. Iz Od tam se je kar hitro preselila po celoti mesta. V Slovenijo je prispela leta 1935, ko jo je slovenski botanik odkril v okolici Šentvida. Bila je bolj pogosta kot je danes, v 21. stoletju je bolj pogosta v severnem delu Slovenije, tam so boljši pogoji za njeno uspevanje. Kot nam ime pove, se te rastline ne smemo dotakniti, saj ob dotiku plodovi njena semena izvržejo tudi do 7 metrov daleč. Še zadnja rastlina je deljenolistna rudbekija, ki izhaja iz Severne Amerike, prisotna v Sloveniji je pa je bila prisotna že od 19. stoletja, ko so jo gojili kot okrasno drevo. V Sloveniji so jo na koncu 19. stoletja se se ljudje trudili, da bi to drevo iztrebili.

Slovenija ni bil namenjen dom za te rastline, toda še vedno prebivajo tukaj. Te rastline preprečujejo slovenskim narodnim razmnoževanje, zato se jih je treba znebiti. Vse te vrste spadajo iz tamtja, kjer od koder prihajajo, in ne drugjeam, saj zaradi invazije tujih dežel, druge rastline in živali umirajo. Te rastline je treba preseliti v njihove domače habitate in jih tam tudi obdržati. Naše domače rastline izumirajo zaradi teh vsiljivcev, treba se bo potruditi, da preprečimo še večjo invazijo. Če te rastline zavzamejo, bo še več držav v takih težavah kot je Slovenija.

Pripombe dodal [IC2]: Nejasna ubeseditev (cvetovi niso povezani samo s tujerodnimi rastlinami).

Pripombe dodal [IC3]: Bolje: *razmere*.

Pripombe dodal [IC4]: Lokacija ni ustrezen izraz, bolje: *okolje*. Tudi glagol *jemljemo* v tem kontekstu ni dobra izbira, bolje: *prenašamo živa bitja iz enega okolja v drugo*.

Pripombe dodal [IC5]: Ni povezano s prejšnjim besedilom.

Pripombe dodal [IC6]: Namesto *vseljati/vseliti* je bolj ustrezno: *preseljevati/preseliti*.

Pripombe dodal [IC7]: Gl. zgornjo opombo.

Pripombe dodal [IC8]: Ali je mišljena *Agencija RS za okolje*?

Pripombe dodal [IC9]: Bolje: *zavira*.

Pripombe dodal [IC10]: Gl. zgornjo opombo.

Pripombe dodal [IC11]: Nejasno.

Pripombe dodal [IC12]: Bolje: *poslabšajo*.

Pripombe dodal [IC13]: Bolje: *niso nevarne*.

Pripombe dodal [IC14]: *Najbolj razširjene ali najpogostejše*.

Pripombe dodal [IC15]: Manjka podatek, da gre za *tujerodne* rastline.

Pripombe dodal [IC16]: Kandidat piše o rastlinah, ampak v nadaljevanju navede le japonski dresnik. Šele kasneje omeni še žlezavo nedotiko in deljenolistno rudbekijo.

Pripombe dodal [IC17]: Rastlina se je *razširila* po celotnem mestu.

Pripombe dodal [IC18]: Leta 1935 jo je prvič opazil botanik. Natančnega podatka o prihodu rastline v Slovenijo pa ni.

Pripombe dodal [IC19]: Zadnja v katerem pogledu?

Pripombe dodal [IC20]: Ali je mišljeno *dom, namenjen tujerodnim rastlinam*?

Pripombe dodal [IC21]: Zveza *te rastline* se ves čas ponavlja.

Pripombe dodal [IC22]: Ustrezno: *domorodnim vrstam*.

Pripombe dodal [IC23]: Invazije *tujih invazivnih vrst*?

Pripombe dodal [IC24]: Misel je ponovljena.

Pripombe dodal [IC25]: Nejasno.

Razumevanje, upoštevanje in obdelava izhodiščnih besedil

Kandidat dobro razume izhodiščni besedilo, glavne poudarke vključi v besedilo. Na koncu doda tudi nekaj svojih pogledov, ki pa niso povsem jasni (<i>invazija tujih dežel</i>).	2 točki od 3
---	---------------------

Vsebinska ustreznost, slog in namen besedila

Kandidatovo besedilo zgolj deloma ustreza formatu uvodnika v revijo za ljubitelje vrtov. Na nobenem mestu ne nagovarja bralcev, ne posvari jih glede tega problema in jih ne skuša odvrniti od uporabe tujerodnih rastlin.	1 točka od 3
--	---------------------

Razvijanje teme (zgradba) in koherenca

Besedilo je še zgrajeno logično, a je v njem mogoče opaziti »preskakovanje«, argumentacija je mestoma nejasna (gl. opombe).	1 točka od 3
---	---------------------

Besedišče (obseg in nadzor)

Kandidat ima težave z osnovnim besediščem (<i>vseljivanje/vselitev</i>). V besedilu je tudi nekaj neustreznih izbir (<i>najpogostejše razširjene rastline, preselila po celoti mesta, slovenskim narodnim</i>). Po drugi strani pa nekatere besede uporablja metaforično (<i>preprečimo invazijo</i>).	1 točka od 3
--	---------------------

Jezikovna pravilnost

Kandidat ne uporablja vejic, kar mestoma otežuje razumevanje besedila. Na nekaterih mestih je besedilo zelo preprosto, pri uporabi kompleksnejših struktur pa se pojavljajo številne napake (gl. popravke).	1 točka od 3
---	---------------------

Za besedilo je kandidat dobil skupaj	6 točk od 15
---	---------------------